

Colecția *Clujul din cuvinte*
este coordonată de Irina Petraș

© Constantin Cubleșan

Editura Școala Ardeleană
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel 0364 117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro,
redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364 117.246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro,
esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CUBLEȘAN, CONSTANTIN

Poeții Stelei : (70) / Constantin Cubleșan. - Cluj-Napoca :
Editura Școala Ardeleană, 2019
ISBN 978-606-797-455-3
821.135.1

Imagine coperta I: Vasile Gheorghiță, Redacția Stelei, 1974. Rândul de
sus (de la stânga la dreapta): Petru Poantă, Vasile Gheorghiță, Eugen
Uricaru, Adrian Popescu, Veronica și Virgil Ardeleanu. Rândul de jos:
Aurel Șorobetă, Octavian Bour, Aurel Gurghianu, Aurel Rău, Leonida
Neamțu, Teodor Tihan, Virgil Nistor

Editor: Vasile George Dâncu

Coperta: Eduard Grecu

Redactare și tehnoredactare: Andrei Doboș

CONSTANTIN CUBLEȘAN

POEȚII STELEI 70

Cluj-Napoca, 2019

CUPRINS

Cuvânt de introducere.....	5
I. Poeți care au lucrat în redacție.....	21
Rapsodul mahalalei (Miron Radu Paraschivescu)	23
Între înfrângeri și victorii (Geo Dumitrescu)	33
De la proletcultism la existențialism (A.E. Baconsky)	40
Seniorul (Aurel Rău)	48
Poetul care ne lipsește (Aurel Gurghianu)	62
Poezia banalului cotidian (Victor Felea)	71
Sonetistul (Dumitru Florea-Rariște).....	79
Boemul fantezist (Leonida Neamțu).....	84
Ironie și persiflant (Dumitru Radu Popescu)	91
În siajul Cercului Literar sibian (Virgil Nistor)	96
Poezia vieții (Adrian Popescu).....	102
Patriotica altfel (Aurel Șorobetea)	109
Poemele întâmplărilor zilnice (Eugen Uricaru)	114
Un patetism cenzurat (Constantin Cubleşan) ..	119
Nostalgii lusitane (Virgil Mihaiu).....	124
Poemul simfonic (Ruxandra Cesereanu)	130
Starea poetică a derizoriului (Vlad Moldovan) ..	135

II. Poeți apropiați, colaboratori permanenți..... 141

Poetul trăirilor maladive (Emil Isac).....	143
Poetul din inima Ardealului (Ion Brad).....	149
Poezia cotidianului (Petre Stoica)	155
Nesfârșita candoare (Modest Morariu)	162
Poezia trăirilor absconse (Gheorghe Grigurcu).....	168
Viața într-un lacăt (Ion Cocora)	174
Răsărit de zodii (Lucian Blaga)	181

RAISOCUL NAȚIONAL

(Miron Radu Paraschivescu)

Când s-a născut în 1917 în satul Pătrășeni, județul Iași, Miron Radu Paraschivescu a fost primul copil al unei familii de țărani. A fost crescut în mediul rural, în casa părinților, unde a învățat să citească și să scrie. A fost un copil curios, inteligent, care a învățat să citească și să scrie dintr-o vârstă fragedă. A fost un copil care a învățat să citească și să scrie dintr-o vârstă fragedă.

I

POEȚI CARE AU LUCRAT ÎN REDACȚIE

De la începutul anilor '30, când a început să scrie, Miron Radu Paraschivescu a avut o legătură strânsă cu lumea literară. A fost un om care a învățat să citească și să scrie dintr-o vârstă fragedă. A fost un copil curios, inteligent, care a învățat să citească și să scrie dintr-o vârstă fragedă. A fost un copil care a învățat să citească și să scrie dintr-o vârstă fragedă.

RAPSODUL MAHALALEI (Miron Radu Paraschivescu)

Când venea în 1949 la Cluj, pentru a pune aici bazele unei publicații literare în limba română, atât de necesară în contextul anilor de imediat după război, *Almanahul literar*, Miron Radu Paraschivescu revenea de fapt în orașul în care urmasese câțiva ani de studenție la facultatea de arte plastice, prilej cu care se familiarizase întrucâtva cu atmosfera intelectuală a orașului. Dar mai fusese la Cluj și între 1939-1940, când îndeplinise funcția de Șef al Biroului de Presă, redactând totodată și *Gazeta satului*, apropiat fiind de gruparea revistei săptămânale *Țară nouă* (1939-1940), condusă de Victor Jinga și Victor Iancu. Acum fusese trimis de forurile superioare de partid, care aveau încredere în militantul ilegalist de odinioară și în cel activ din anii curenți, că va da orientarea convenită noii publicații. „Ideologia nouă care triumfă, care pătrunde-n mase, aduce o morală a ei, proprie. E moral ceea ce o servește și imoral ceea ce-i stă în drum”, scria la 11 iulie 1945, în jurnalul său intitulat *Jurnalul unui cobai* (Editura Dacia, 1994). Sau, altădată, în același jurnal: „Aproape totul trebuie raportat la dimensiunile țării și la soarta ei viitoare. În perspectiva asta, fiecare gest, fiecare act individual își capătă măsura, proporțiile și locul lui. Să devii răspunzător. Iată condi-

ția unei adevărate conștiințe și vieți civice". Sunt ideile unui militant cu vederi clare de stânga: în 1933 se înscrișese în Partidul Comunist român (aflat în ilegalitate), colaborând apoi la ziarele *Era nouă*, *Timpu* (în paginile cărui a debutat pe Marin Preda) redactând între 1943-1944 o rubrică destinată tinerilor scriitori (aici îl lansează pe Geo Dumitrescu), pentru ca după război să fie redactor la *România Liberă* (ziar declarat comunist), în paginile cărui atacă cu vehemență scriitorimea... burgheză, între care pe Tudor Arghezi, în repetate rânduri, fiind inițiatorul (chiar autorul, într-o primă variantă, după mărturiile unora), al celebrului articol „Poezia putrefacției și putrefacția poeziei”, din *Scântea*. Aversiunea față de Tudor Arghezi e viscerală. În *Jurnal*, la 4 septembrie 1947, scria: „Arghezi nu poate fi un demiurg, el e doar un zeu de orătănii. N-are curajul de a se abandona jocului lui până la urmă, să creadă-n poezia lui și numai în ea, ca într-un univers propriu, inextricabil. El recurge la comparația imediată, la năclăirea ei de prozaism nu inutil, nici urât, dar împovărat. Poetul nu mai crede în valorile poeziei lui, și asta se simte în ceea ce face. Se simte bine lucrul acesta, pe dedesubt de tot, prin însăși calitatea și mica altitudine a universului său. E un univers, dar de gândaci, de găște și căței. Pentru un mare poet, e puțin. Nici câmpul, nici boul, nici calul nu încap în lumea argheziană. (Un bou, totuși, încape: Barutu). Nevoia este de concret, lauda și mizeria poetului l-a robit pe Arghezi. De aceea e un poet

mizer, mic și sărac în duh. Și nereprezentativ pentru poezia românească a *Mioriței*". E aici mai degrabă un soi de ranchiună, poate și pentru că numeroșii critici literari care s-au exprimat în legătură cu volumul său de poeme, *Cântice țigănești*, au făcut o bună și justificată comparație (trimitere) între acesta și *Florile de mușcigai*. Pompiliu Constantinescu scrisese, bunăoară, în 1941: „De la Anton Pann, în maniera cărui ticluiește un „Epitaf”, trecând prin *Florile de mușcigai* ale lui Arghezi, în care lumea țiganilor e anexată conștient poeziei, în substratul ei trivial, nu în aspectul ei romantic (...) Miron Radu Paraschivescu păstrează tehnica unui rafinat restaurator de piese pitorești, de epocă, sau reconstituie unele momente cu multă grijă a amănuntului decorativ”.

Cântice țigănești este volumul care l-a consacrat și care îl reprezintă cu adevărat ca personalitate artistică creatoare, impusă la finele perioadei interbelice (1941). El aduce în prim-plan lumea pitorească a mahalalei, o lume maculată în deprinderile sale, vulgară, dar pasională și de aceea frumoasă prin gesturile de mică bravadă eroică, ce țin de un romantism balcanic, ilustrat tradițional în cântecul de lume, în poezia de dor și of a romanțelor kitschoase promovate de lăutarii și rapsozii tavernelor (Anton Pann însuși voise s-o rețină în *Spitalul amorului*), o poezie pe care Miron Radu Paraschivescu o aduce în lumină în toată nuditatea ei, pătrunzând în intimitatea proprie acesteia, ridicând-o la valențe estetice și dându-i turnură modernă, în ritmuri stilizate

de legendă și baladă: „Mai știi ceasul, caldarâmul/
știrb, uluca fără porți?/ Singur lângă ea, salcâmul/
înflorise ca de morți.// În duminica lălăie,/ rochia ta,
numai danteluri,/ lungă până la călcâie,/ ne uimea
în chip și feluri.// Erai draga noastră șuie/ și râvnita
orișicui;/ cine-ar fi-ndrăznit să spuie/ focul inimioa-
rei lui?” (Cântec de fată mare).

E poetizată o factologie a instinctelor primare, nu neapărat primitive, a întâmplărilor parșive, cu bri-
ganzi de mână mică, dar care ilustrează bogăția sen-
timentală a unei vieți tumultuoase, împlinită la
marginea de jos a societății, ceea ce nu înseamnă
însă că trăirile sunt mai puțin autentice și mai puțin
vii. Ilustrativă în totul este balada despre Rică, fante
„de Obor”, al cărui portret are trăsături de maies-
toasă prezență legendară:

„Când trecea prin cartier,
avea pasul de boier,
legănat și nepripit
unde se știa iubit.

De se lăsa cu bătaie
(că avea dușmani o droaie!),
atunci o făcea de oaie,
că până să scoți cuțitul,
el îți și lua piuitul.

N-avea pe lume pereche:
purta cercl în ureche
și-avea degetu-nflorat
cu-o piatră de matostat.

Noaptea, când venea matol,
zicea din gură, domol,
ca un vânt care se duce
în inimă, s-o usuce,
ca steaua tremurătoare
de clipește-n bolta mare”.

Sfârșitul fantelui îi e provocat de gestul laș al
unui rival obscur („un țigan mai mărunțel/ se tot da
pe lângă el:/ «Dă, bă Rică, o țigare!»/ Când căta prin
buzunare,/ parșivul cu mâna scurtă,/ i-a băgat
cuțitu-n burtă”). Mahalaua e înmărmurită privind
scena de omor și cată a-și salva idolul căruia însă i
se scurge viața pe-ncetul, odată cu sângele din rana
adâncă. Rică e prea mândru să accepte mila oricui și
își primește moartea ca un veritabil erou romantic:
„Se cruceau țiganii toți,/ (mardeiași, giolari și hoți)/
și țigăncile-nlemnite/ se tânguiau pe șoptite./ Aoleu,
ce n-ar fi dat/ să-l vadă pe Rică lat;/ dar el, drept ca
pălimarul/ își ținea doar brăcinarul/ cu o mână, apă-
sat,/ și umbla în lung și-n lat/ Rică – fante înjunghiat
(...) Dar Salvarea nu mai vine.../ Rică s-a lăsat pe
vine/ și s-a-ntins pe îndelete/ rezemat de un perete
(...) «Vrei, Rică, să joci barbutul?»/ Dar el tot făcea
pe mutul./ Una, cum dădea să-l frece,/ a țipat – că
era rece/ și când a venit Salvarea/ din el mai ardea
țigarea”.

Nu e vorba de prelucrarea folclorului țigănesc de
la periferia orașelor. Miron Radu Paraschivescu nu
parafrazează drame, întâmplări romanțioase, la-

mentouri sau exultări de fericire ale acestei lumi pitorești în existența ei diurnă, în portul, în limbajul argotic al personajelor, variate ca tipologii, ci recrează totul, poetic, din detaliile spectaculoase, de interior, ale freamătului mocnit sau agresiv, al acestei societăți, particularizată prin tocmai marginalitatea sa oarecum frivolă. Baladele au un discurs mărturisitor-afectiv, eroul lor divulgându-și de fiecare dată angajamentul emoțional, brutal însă tandru deopotrivă, la participarea sa în cuplu, de obicei trădat sau ratat: „I-am luat rochie de tafta,/ papucei de catifea,/ și-am dus-o prin mahala/ ca să văd cine-o vrea/ că e amureza mea.// C-am iubit-o și-o iubesc,/ și tot v-o istorisesc,/ măcar că mă părpălesc” („Cântec de dor și of”). Sau, cu năduful unui regret neiertător: „Credeam că e fată mare/ Când am dus-o pe cărare;/ dar și eu – ce minte proastă! –/ n-am bughit că e nevastă (...) Trecurăm și peste iaz,/ am mai sărit un pârleaz/ și-am culcat-o-ntr-o grădină,/ lâng-un pom, la rădăcină.// Mi-am scos de la gât cravata/ și-a lepădat rochia, fata./ Scot cuțitul din curea,/ ea, cămașa de dantea (...) Șoldurile ei, prin dește/ Îmi scăpau, să zici că-i pește;/ șolduri mici, de fată mare,/ când de foc, când de răcoare// De când mama m-a făcut/ așa drum n-am mai bătut:/ călăream pe lună plină,/ trupul ei de ciută lină (...) Da’ nu m-am îndrăgostit,/ numai unde m-a mințit:/ muiere de om cu stare,/ zicea că e fată mare/ când am pus-o în cărare” („Nevasta mincinoasă”). Sau, în songuri de romanță suspinată: „Dragostea noastră a

fost/ cam sucită, fără rost,/ C-a-nceput în primăvară/ ca un bob de lăcrimioră/ și la urmă a murit/ ca un plâns înăbușit.// Da’ eram noi amândoi,/ bibili-că-bibiloi,/ când ardea soarele-n toi,/ parcă dase boala-n noi:/ gura ta, a de muiere,/ de dulceață și de miere,/ era arșiță și boare,/ mă topea și-mi da răcoare” („Amar”). Ori, evocator nostalgic:

„Lampă cu flacără mică,
doar de tine mi-a fost frică
noaptea pe șoseaua-ntinsă,
că nu te-oi vedea aprinsă,
cum stăteai ca o lălea
ca o lacrimă și-o stea,
în geam la gagică mea!

Și călcam cu pasul mare
fără grijă, pe cărare,
și veneam cu pasul iute
printre gardurile mute,
când ardeai prin depărtare
lampă vie, lampă-floare!”

(„Cântec de lampă”)

Peisajul mahalalei se recompune mereu altfel, cu imagini diverse, de o altfel de coloratură dramatică, dar în aceeași gamă baladescă, cu dedicație pentru meșteșugar („Toc-toc, într-una bate cuie,/ Toc-toc, tâmplarul de sicrie” – „Tâmparul priceput”), cu hoți de legendă („Terente, ah! Terente,/ Terente fură fețe,/ Le duce-apoi în bată,/ Le pune de se scaldă.// La

dans când le invită,/ Le duce în ispită/ Terente, ah!
Terente,/ Senzații violente..." – „Terente și Titina”),
cu povești romantice, de factură livrescă, în margi-
nea arealului mahalalei dar cu misterioasa prezență
a corturarilor țigani: „Cândva, demult, un crâng de
brazi/ Păzea un vechi castel;/ O șatră de țigani no-
mazi/ A poposit în el (...) Din turn, un tânăr caste-
lan/ Privind prin vechi ferești,/ Zări o fată de țigan/
Frumoasă ca-n povești.// Atunci, chemându-și lângă
el/ Un blond copil de casă,/ I-a spus s-aducă la cas-
tel/ Pe fata cea frumoasă” – „Cântec de paj” ș.a.

Lumea periferică a țăganilor din mahalaua pe ca-
re o evocă baladesc Miron Radu Paraschivescu e
totuși alta decât cea din *Flori de mucegai* a lui Tudor
Arghezi, deși ele rezonază în multe tonalități.
Chiar dacă dramele par a fi aceleași, pasionale, dez-
voltând angajamente primitive, cu finaluri fatale
uneori, lumea *Cânticelor țigănești* e în esența ei ro-
mantică, purtând marcată o coloratură de verism de
operetă. În pandant, ciclul poate fi privit și în replică
la lumea Isarlâkului lui Ion Barbu, diferențele fiind
cele de ordin intelectual. Poeziile lui Miron Radu
Paraschivescu sunt sentimentale balade de amor
trivial pe câtă vreme baladescul lui Ion Barbu e co-
lorat balcanic, având rafinamente exotice superioa-
re. Oricum, *Cânticele țigănești* l-au impus pe tânărul
poet cu o veritabilă pată de culoare în poezia româ-
nească contemporană. Restul creației lirice a acestu-
ia este mai puțin spectaculoasă, urmând în general o
exprimare poetică tradițională, cu delicate sonuri de

suveniruri („Neprihănită, fragedă fecioară,/ Copil
cu-un înger parcă frate geamăn,/ Această frumusețe
fără seamă/ Capriciu al materiei e doară?// Pe ce
podoabe va să schimbe, oare,/ Întreaga-i strălucire
pieritoare?// Dar în făptura nemplinitei fete/ Atâtea
oarbe modelări secrete,/ Ca arabescuri dintr-un ochi
de apă/ Deschid în lobi, în nară, buză, pleopă,/ Pure
arcade zilei ce-o să-nceapă” („Portretul unei
adolescente”). El ilustrează cu fidelitate diagnosticul
ce însuși și l-a pus în villonianul „Epitaf”:

„Aicea s-au adus cu jale
Și în tihnă se albesc
Oasele domniei sale
De Miron Paraschivescu
Ce au fost trecut pe lume
Ca să dea la toate nume”.

Într-adevăr, poetul închină portretizări tuturor
elementelor naturii („Ploaia de vară”, „Mărul”,
„Pietre”, „Fluture” ș.a.), anotimpurilor și lunilor
acestora („Toamna”, „Septembrie”, „Aprilie” ș.a.),
peisajelor, locurilor îndrăgite, elementelor cotidia-
nului („Plecure din Mangalia”, „Văleni”, „Pe un arc
de triumf” etc.), versuri cu conotații encomiastice,
de laude, cum își intitulează unul din volume („La-
ude”, 1953), fără acel angajament pe care îl reclama
în epocă metoda realismului socialist. Își putea
permite o astfel de evadare din... context datorită
serviciilor partinice pe care le făcuse efectiv de-a
lungul anilor, în cele din urmă realizând că versifi-

cărea lozincardă reprezenta, de fapt, un eșec estetic. Așa că, scrie *pictând* peisagistic după natură („Știrbe garduri, zvonuri de copite,/ Pomi și case parcă dintr-o boală/ Au ieșit, privind nedumerite/ După-a ierni vânăță năvală” – „Aprilie”), sau melancolizând pe tema veșnicelor iubiri („De câte ori în brațe te cuprind/ Și șoldul tău sub coapsă mi-l adun,/ Simt niște mari motani cum se întind/ Prin mine, cu o tihnă de stăpân” – „Galantă”), sau decantând mesajul propriei dăruiri poetice, cătând a-și defini scri-sul: „Poetul singur descifrează glasuri/ Nelămuri-te-n evul cenușiu” („Cișmegiu”), nu mai puțin sfă-toase recomandări morale: „De ți se-ntâmplă uneori în viață/ Să te întrebi: pe care drum să merg?/ Stai drept, cum ai privi chiar moartea-n față,/ Și toate îndoielile se șterg” („Drum în pădure”).

Miron Radu Paraschivescu a fost unul dintre mi-litanții partinici care la un moment dat a avut tăria să se retragă de pe aliniamentele propagandistice, devenind un bun și foarte atent îndrumător al poeți-lor tineri pe care a știut să-i cultive, ca un veritabil mentor-magister. „Noi, românii, am pierdut, odată cu Miron Radu Paraschivescu – scria la moartea acestuia Adrian Păunescu, în *Argeș*, nr. 8, 1971 – pe unul dintre învățătorii noștri de libertate și de artă literară”.

ÎNTRU ÎNFRÂNGERI ȘI VICTORII (Geo Dumitrescu)

De numele lui Geo Dumitrescu se leagă, pentru nu multă vreme, prezența la Cluj în redacția revistei *Almanahul literar* (1949) – devenit *Steaua* (1954) – când a fost trimis (în 1950) de organele superioare de partid, să-l înlocuiască, la conducerea acesteia, pe Miron Radu Paraschivescu (bolnav), cel care primi-se, tot așa, cu doi ani în urmă, însărcinarea de a pu-ne bazele unei reviste literare în limba română în orașul universitar de pe malurile Someșului. Înfiin-țarea aici a unei reviste culturale/ literare în limba română era o prioritate în strategia noului regim politic întrucât, în primul deceniu de după război, intelectualitatea oportunistă, în special maghiară, dar și evreiască, ocupaseră funcțiile de conducere în mai toate instituțiile de profil. Miron Radu Paras-chivescu, considerat (și chiar era) un militant al par-tidului comunist (muncitoresc) încă din anii antebel-lici, legat de Cluj prin studiile de artă plastică urma-te aici, semnând în publicații de stânga, unele sub îndrumarea PCR (*Facla*, *Meridian*, *Societatea de mâine* etc.), cu un debut editorial, în 1941, de răsunet, *Cân-tice țigănești* și cu un volum de versuri *angajate*, *Laude* (1953), se dovedise a fi omul potrivit pentru punerea bazelor unei astfel de reviste la Cluj. Bol-